

Б.П. Громовик¹, Л.М. Унгурян²

НАУКОВЕ БАЧЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ЛОГІСТИЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ПАЦІЄНТІВ З КОНЦЕПЦІЯМИ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ДОПОМОГИ І НАЛЕЖНОЇ АПТЕЧНОЇ ПРАКТИКИ

¹Львівський національний медичний університет ім. Данила Галицького,

²Одеський національний медичний університет

Ключові слова: пацієнти, логістичне обслуговування, фармацевтична допомога, належна аптечна практика, взаємозв'язок, моделювання.

Ключевые слова: пациенты, логистическое обслуживание, фармацевтическая помощь, надлежащая аптечная практика, взаимосвязь, моделирование.

Key words: patients, logistics services, pharmaceutical aid, good pharmaceutical practice, relationship, modeling.

Здійснено аналогове моделювання та наукове обґрунтування взаємозв'язку логістичного обслуговування пацієнтів з концепціями фармацевтичної допомоги та належної аптечної практики.

Осуществлено аналоговое моделирование и научное обоснование взаимосвязи логистического обслуживания пациентов с концепциями фармацевтической помощи и надлежащей аптечной практики.

Analog modeling and scientific justification of the relationship of logistics services for patient with the concepts of pharmaceutical aid and good pharmacy practice are carried out.

У сучасних умовах проблема вдосконалення фармацевтичної діяльності вирішується у двох напрямках: оптимізація лікарського забезпечення населення та розвиток сфери фармацевтичних послуг. Важливу роль у цьому відіграє фармацевтична логістика, тобто впорядкована сукупність знань і цілеспрямовані дослідження процесів формування та розвитку наскрізних (інтегрованих) матеріальних і нематеріальних потоків у фармацевтичній галузі [3].

На комплексне вирішення завдань з оптимізації лікарського забезпечення та розвитку фармацевтичних послуг орієнтована також концепція фармацевтичної допомоги (Pharmaceutical Aid, PrA), запропонована наприкінці ХХ ст. американськими вченими С.Д. Helper & Л.М. Strand [13]. Одним із шляхів її здійснення є впровадження належної аптечної практики (Good Pharmaceutical Practice, GPP) – концепції діяльності аптек, що визначає пацієнта первинним користувачем результатів діяльності фармацевтичних фахівців.

З погляду діалектики опрацьовано трактування сучасного змісту та форм надання доступної та якісної фармацевтичної допомоги населенню, запропоновано концепцію рівнів надання за умов функціонування обов'язкового та добровільного медичного страхування, а також визначено її складові: забезпечення населення лікарськими засобами (ЛЗ), фармацевтичну етику та деонтологію, фармацевтичну опіку та її елементи (фармацевтичні діагностика і профілактика) [10–12]. Визначено проблеми гармонізації фармацевтичного законодавства України до вимог належної аптечної практики [1]. Обґрунтовано логістичне обслуговування (logistics services) як процес створення блага шляхом реалізації комплексу логістики (7R): необхідному пацієнту (R1) необхідні ліки (R2) необхідної дози (R3) необхідної якості (R4) необхідної вартості (R5) у необхідному місці (R6) та в необхідний час (R7) [2,4].

До сьогодні в Україні і за кордоном не проводили системні дослідження з вивчення взаємозв'язку логістичного обслуговування пацієнтів, фармацевтичної допомоги та належної аптечної практики як актуальних науково-практичних напрямків фармації. Важливість таких досліджень полягає, насамперед, у тому, що вони уможливають виявлення проблем і особливостей фармацевтичної галузі з позиції багатоаспектності та дозволяють прийняти раціональні управлінські рішення й опрацювати рекомендації для практичного функціонування.

МЕТА РОБОТИ

Обґрунтування теоретичних основ взаємозв'язку логістичного обслуговування відвідувачів аптек з концепціями фармацевтичної допомоги й належної аптечної практики

На основі формалізації особливостей кожної з досліджуваних концепцій здійснено їх структурування та визначено особливості взаємозв'язку у вигляді аналогової моделі. З даних, наведених на рис. 1, видно, що фармацевтична допомога реалізується через її складові: процес забезпечення населення ЛЗ, фармацевтичну опіку, фармацевтичну етику та деонтологію.

Процес забезпечення населення ЛЗ (Provision Drugs, PrD) здійснюється в 3 важливі етапи: організація договірної роботи з постачальниками, формування асортименту ЛЗ та організація їх реалізації. В ідеалі цей процес має зрівноважити очікування і вимоги споживачів з цілями, прийнятними для фармацевтичних організацій, які є його учасниками. Іншими словами, процес забезпечення населення ЛЗ з погляду аптек спрямований на досягнення їх ринкових цілей через визначення потреб відвідувачів і створення та надання їм більшої цінності порівняно з конкурентами. З погляду пацієнтів, споживна цінність ЛЗ характеризується дуалізмом очікуваних вигод і прийнятних витрат. Першу

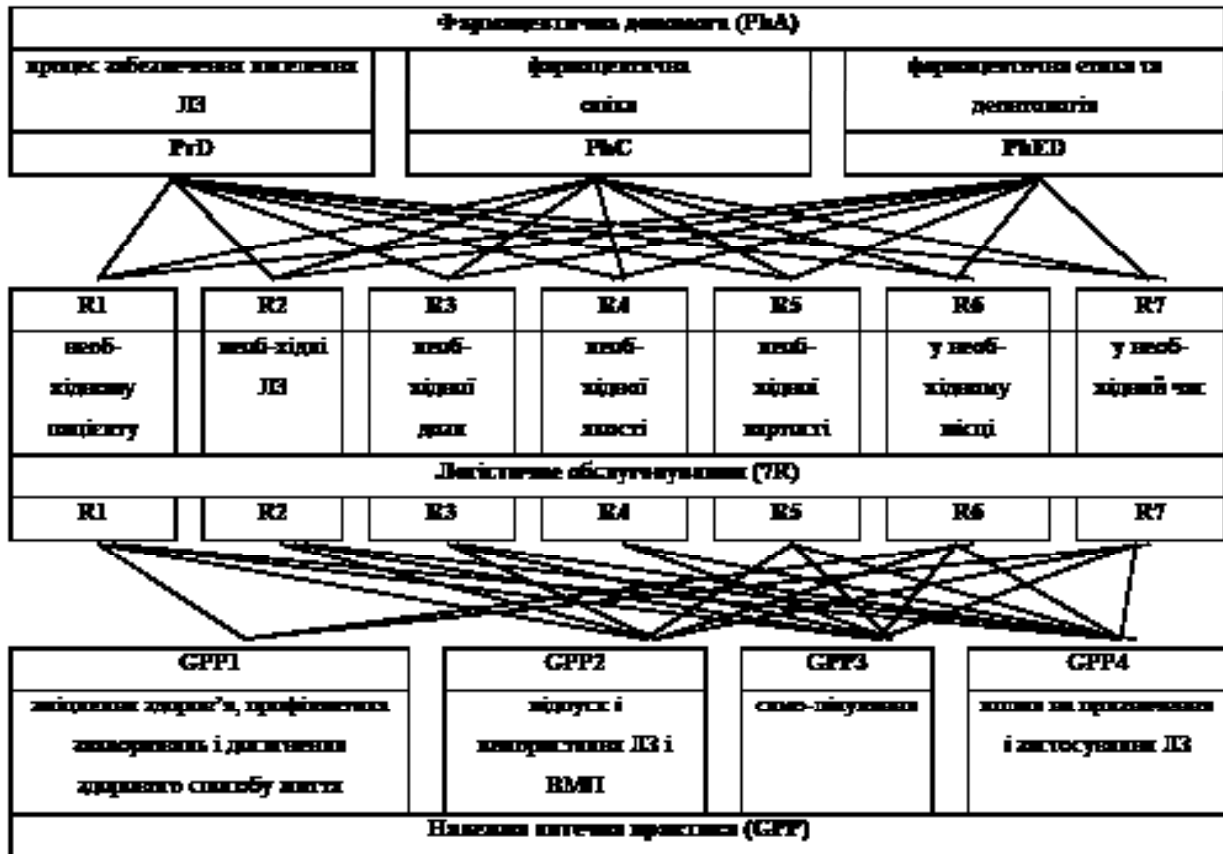

Рис. 1. Аналогова модель взаємозв'язку логістичного обслуговування пацієнтів з концепціями фармацевтичної допомоги і належної аптечної практики.

Таблиця 1

Взаємозв'язок елементів логістичного обслуговування та положень Етичного кодексу фармацевтичних працівників

Елементи логістичного обслуговування	Положення Етичного кодексу фармацевтичних працівників
Необхідному пацієнту (R1)	Фармацевтичний працівник повинен з повагою ставитись до кожного пацієнта з позицій індивідуального підходу, не виказуючи переваг чи неприязнi (пiдроздiл 3.3)
Необхідні ЛЗ (R2)	Надавати пацієнту право вибору призначених ЛЗ i виробiв медичного призначення i медичної технiки (далi – медична продукцiя) (пiдроздiл 3.5)
Необхідної дози (R3)	Спiвпраця фармацевтичного працівника та лiкаря має бути спрямована на вибiр ефективнiших i доступних ЛЗ, оптимальної лiкарської форми та дози, рацiональної схеми лiкування та способу їх застосування (пiдроздiл 4.3).
Необхідної якості (R4)	Забезпечення гарантiй якостi та безпеки застосування ЛЗ i медичної продукцiї, а також запобiгання помилкам при виготовленнi, контролi якостi, просуваннi та вiдпуску ЛЗ (пункт 3 пiдроздiлу 2.1) Спiвпраця фармацевтичного працівника та лiкаря має бути спрямована на вибiр ефективнiших та доступних ЛЗ, оптимальної лiкарської форми та дози, рацiональної схеми лiкування та способу їх застосування (пiдроздiл 4.3).
Необхідної вартості (R5)	Інтереси пацієнта, турбота про його здоров'я мають бути прiоритетними для фармацевтичного працівника вiдносно до комерцiйних інтересiв продажу ЛЗ i медичної продукцiї (пiдроздiл 3.1) Спiвпраця фармацевтичного працівника та лiкаря має бути спрямована на вибiр ефективнiших та доступних ЛЗ, оптимальної лiкарської форми та дози, рацiональної схеми лiкування та способу їх застосування (пiдроздiл 4.3).
У необхідному місці (R6)	Сприяння рацiональному призначенню та використанню лiкарських засобiв i медичної продукцiї, що перебувають в обiгу та/або застосовуються у сферi охорони здоров'я, дозволенi до реалiзацiї в аптечних закладах i їх структурних пiдроздiлах (пiдроздiл 2.1)
У необхідний час (R7)	Кодекс є сукупнiстю норм фармацевтичної етики i деонтологiї поведiнки фармацевтичних працівникiв у процесi надання квалiфiкованої, якiсної, доступної та своєчасної фармацевтичної допомоги населенню (роздiл 1)

Взаємозв'язок напрямів належної аптечної практики та елементів логістичного обслуговування

Вимоги ВООЗ до GPP [14], конкретизовані в європейській GPP [15]	Елементи логістичного обслуговування
GPP1. Зміцнення здоров'я, профілактика захворювань та досягнення здорового способу життя	
Можливості конфіденційної бесіди пацієнта з працівниками аптеки.	у необхідному місці (R6)
Надана інформація має бути персонального характеру відповідно до культурних і соціальних особливостей пацієнтів, а також до стану особи в момент отримання інформації.	необхідному пацієнту у необхідний час (R1, R7)
GPP2. Відпуск і використання ЛЗ і ВМП	
<p>У кожній аптеці має бути певний порядок обслуговування рецептів. У рамках цього порядку мають бути виділені фізичні й людські ресурси, щоб забезпечити безпечний і ефективний відпуск ЛЗ за рецептами при ефективному особистому спілкуванні з пацієнтом, коли в цьому виникне необхідність.</p> <p>Має існувати відповідний порядок для:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ідентифікації пацієнта, медпрацівника, який видав рецепт, і організації, що відповідає за оплату; • перевірки достовірності рецепта; • надання допомоги пацієнту у вирішенні проблеми, коли ЛЗ, зазначеного в рецепті, немає в наявності; • правильного розуміння призначення лікаря; • ідентифікації ЛЗ і перевірки фармацевтом лікарської форми, активності, дозування, форми випуску, способу введення і тривалості лікування. <p>Умови на момент відпуску пацієнтові:</p> <ul style="list-style-type: none"> • при відпусці пацієнтові ЛЗ і виробів медичного призначення фармацевт повинен упевнитись у стабільності й придатності ЛЗ до відпуску, при цьому слід перевірити термін придатності й упаковку. • фармацевти повинні гарантувати якість ЛЗ і виробів медичного призначення в момент їх відпуску з аптеки. 	необхідному пацієнту необхідні ЛЗ необхідної дози необхідної якості у необхідному місці у необхідний час (R1-R4, R6, R7)
GPP3. Самолікування	
<p>Фармацевт повинен використовувати професійний досвід при виборі безрецептурних ЛЗ, беручи до уваги їх ефективність, якість, безпечність застосування.</p> <p>Якщо пацієнт отримує безрецептурний ЛЗ, фармацевту належить забезпечити, щоб у хворого або особи, яка здійснює догляд за хворим, не було жодних сумнівів щодо дії ЛЗ, способу його застосування (як, коли і в яких дозах), тривалості лікування, можливих побічних ефектів, протипоказань і взаємодії з іншими ЛЗ.</p>	необхідному пацієнту необхідні ЛЗ необхідної дози необхідної якості у необхідному місці у необхідний час (R1-R4, R6, R7)
GPP4. Вплив на призначення і застосування ЛЗ	
<p>Рациональне використання ЛЗ, тобто виписаний ЛЗ є необхідним, він може бути придбаний у відповідні терміни і за доступною для пацієнта ціною, що при відпуску ЛЗ в аптеці пацієнт отримав інструкції і прийматиме його в правильних дозах через необхідні інтервали часу протягом достатнього для лікування періоду. Необхідний ЛЗ має бути ефективним, відповідати вимогам, що висуваються до якості і безпеки.</p>	необхідному пацієнту необхідні ЛЗ необхідної дози необхідної якості необхідної вартості у необхідному місці у необхідний час (7R)

складову характеризують переваги ЛЗ, обслуговування, взаємовідносин та іміджу, іншу – грошові витрати, витрати часу, зусиль і психологічне навантаження [3,7].

Отже, урівноваження очікувань і вимог пацієнтів з цілями, прийнятними для аптек, можливе за умови, якщо у процесі забезпечення населення ЛЗ урахуватимуться всі елементи логістичного обслуговування (7R).

Логістичний комплекс реалізується також у фармацевтичній опіці (Pharmaceutical Care, PhC), адже вона припускає залучення провізора до активної діяльності із забезпечення здоров'я та запобігання захворюванням осіб, його відповідальність перед конкретним пацієнтом за результат фармакотерапії (R1) [6]. При цьому провізор в аптеці в системі заходів, що визначають PhC, враховує фізіологічні, біофармацевтичні та фармакоекономічні чинники (R1, R5) і дає рекомендації до застосування ЛЗ, їх генеричної заміни (R2, R3). Крім цього, для здійснення PhC при відпуску

безрецептурних ЛЗ в аптеці провізор повинен правильно оцінити проблему пацієнта (вік, стать та індивідуальні особливості особи, яка підлягає PhC; симптоми, тривалість нездужання, лікарський анамнез; з'ясувати, чи не пов'язані симптоми з будь-яким серйозним розладом здоров'я і, якщо це так, направити хворого до лікаря; при менш серйозній проблемі дати пораду); забезпечити пацієнта безрецептурним ЛЗ та повною інформацією про його дію та спосіб застосування, тривалість лікування, поєднання з іншими ЛЗ та їжею, можливі побічні ефекти; порадити пацієнту подальший нагляд лікаря (R1-R4, R6, R7).

Як видно з даних *таблиці 1*, логістичне обслуговування є серцевиною фармацевтичної етики та деонтології (Pharmaceutical Ethics&Deontology, PhED), що відображено в Етичному кодексі фармацевтичних працівників [5].

Належна аптечна практика (Good Pharmaceutical Practice, GPP) містить рекомендації щодо діяльності, пов'язаної

з постачанням, зберіганням і застосуванням ЛЗ і ВМП, що здійснюється в аптеках, лікувально-профілактичних закладах і домашніх умовах [9]. У складі GPP виділяють 4 основні практичні напрямки [8, 14]:

- 1) зміцнення здоров'я, профілактика захворювань та досягнення здорового способу життя (GPP1);
- 2) відпуск і використання ЛЗ і ВМП (GPP2);
- 3) самолікування (GPP3);
- 4) вплив на призначення і застосування ЛЗ (GPP4).

Як видно з даних, наведених у таблиці 2, перший напрямок GPP ґрунтується на 3 (R1, R6, R7), другий і третій – на 6 (R1-R4, R6, R7) елементах логістичного обслуговування. У четвертому напрямку відображено весь комплекс логістики (7R).

На підставі аналогового моделювання науково опрацьовано особливості взаємозв'язку логістичного обслуговування пацієнтів з концепціями фармацевтичної допомоги і належної аптечної практики.

ВИСНОВКИ

1. Здійснено аналогове моделювання і наукове обґрунтування теоретичних засад взаємозв'язку логістичного обслуговування відвідувачів аптек з концепціями фармацевтичної допомоги і належної аптечної практики.

2. Показано, що кожна з трьох складових фармацевтичної допомоги реалізується з урахуванням усіх елементів логістичного обслуговування пацієнтів. У свою чергу, перший напрямок належної аптечної практики ґрунтується на трьох, другий і третій – на шести, четвертий – на всіх елементах логістичного обслуговування.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гала Л.О. Проблеми гармонізації фармацевтичного законодавства України до вимог належної аптечної практики / Л.О. Гала, Д.С. Волох // Фармацевтичний журнал. – 2009. – №5. – С. 66–70.
2. Громовик Б.П. Логістичні особливості фармацевтичного обслуговування відвідувачів аптек / Б.П. Громовик, С.М. Мокрянин // Проблеми підготовки професійних кадрів по логістике в условиях глобальной конкурентной среды: сб. докл. У Международной научно-практической конференции. – К.: НАУ, 2007. – С. 61–64.
3. Громовик Б.П. Менеджмент і маркетинг у фармації: підручник / Б.П. Громовик, Г.Д. Гасюк, О.Р. Левицька; за ред. Б.П. Громовика. – К.: Медицина, 2008. – 752 с.
4. Громовик Б.П. Особливості реалізації процесу логістичного обслуговування пацієнтів у системі фармацевтичного обслуговування / Б.П. Громовик // Управління, економіка та забезпечення якості в фармації. – 2011. – №3. – С. 44–49.
5. Етичний кодекс фармацевтичних працівників України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nfau.in.ua/?page_id=2840.
6. Зупанець І.А. Фармацевтична опіка / І.А. Зупанець // Фармацевтична енциклопедія; голова ред. ради В.П. Черних. – К.: Моріон. – С. 1455–1456.
7. Маркетинг: підручник / за наук. ред. проф. А.Ф. Павленка; кер. авт. кол. проф. І.Л. Решетнікова. – К.: КНЕУ, 2008. – 600 с.
8. Мурашко А.М. Належна аптечна практика / А.М. Мурашко, О.Л. Левашиова // Фармацевтична енциклопедія; голова ред. ради В.П. Черних. – К.: Моріон. – С. 956.
9. Надлежащая аптечная практика в новых независимых государствах [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.apteka.ua/article/13215>, <http://www.apteka.ua/article/13233>, <http://www.apteka.ua/article/13254>, <http://www.apteka.ua/article/13291>.
10. Немченко А.С. Діалектика та методологія організації фармацевтичної допомоги населенню за умов впровадження обов'язкового медичного страхування / А.С. Немченко, Г.Л. Панфілова, В.В. Пропіснова // Клінічна фармація. – 2009. – №1. – С. 31–36.
11. Немченко А.С. Теория и практика организации фармацевтической помощи населению в условиях медицинского страхования / А.С. Немченко, А.Л. Панфилова // Международный медицинский журнал. – 2010. – №2. – С. 101–106.
12. Немченко А.С. Фармацевтична допомога / А.С. Немченко, Г.Л. Панфілова // Фармацевтична енциклопедія / Голова ред. ради В.П. Черних. – К.: Моріон, 2010. – С. 1453.
13. Овод А.И. Разработка методологии фармацевтической помощи некоторым категориям больных (на примере урологии): автореф. дис. ... д-ра фарм. наук: 15.00.01 «Технология лекарств и организация фармацевтического дела» / А.И. Овод. – М., 2006. – 47 с.
14. Good pharmacy practice (GPP) in community and hospital pharmacy settings – Geneva: WHO, 1996 (WHO/PHARM/DAP/96.1). – 8 p.
15. Good pharmacy practice in Europe. Pharmaceutical Group of the European Union PGEU. – Community pharmacists, 1998. – 9 p.

Відомості про авторів:

Громовик Б.П., д. фарм. н., професор каф. організації і економіки фармації та технології ліків ФПО ЛНМУ ім. Данила Галицького. Унгурян Л.М., к. фарм. н., доц. кафедри технології лікарських засобів ОНМедУ.

Адреса для листування:

Унгурян Ліана Михайлівна. 65000, м. Одеса, вул. Малиновського, 37, каф. технології лікарських засобів ОНМедУ.

Тел.: (048) 712 14 94.

E-mail: tls_odmu@ukr.net

Поступила в редакцію 23.04.2012 г.